



Norges vassdrags- og energidirektorat  
[nve@nve.no](mailto:nve@nve.no)

Stavanger, 20. oktober 2018

**Dette brevet sendes på vegne av følgende organisasjoner med i Forum for natur og friluftsliv i**

**Rogaland:** Stavanger Turistforening, Haugesund Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund-Rogaland, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Haugaland KFUK-KFUM speidere, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Naturvernforbundet i Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Syklistenes Landsforenings lokallag i Rogaland, Rogaland Orienteringskrets, Stavanger Kajakklubb og Haugesund Kajakklubb.

FNF er et samarbeidsnettverk for natur- og friluftslivsorganisasjoner på fylkesnivå. I Rogaland representerer forumet ca. 60 000 medlemskap. FNF Rogaland har også to lokale fora, FNF Stavanger og FNF Haugalandet.

---

## Innspill til Nasjonal ramme for vindkraft på land

### Viktige regionale, nasjonale og internasjonale interesser i Rogaland

*Forum for natur og friluftsliv (FNF) i Rogaland består av regionale ledd og større organisasjoner med medlemskap på tvers av flere kommuner med virke og interesser over store områder, også i nabofylkene. De frivillige organisasjonene representerer allmenne natur- og friluftslivsinteresser av stor betydning for folkehelse, naturmangfold, landskap og opplevelse.*

I dette brevet vil vi gi innspill om regionale verdier og ikke minst også påpeke nasjonal og internasjonal betydning av verdier i analyseområdene. Vi vil starte med konklusjon og sammendrag om hensyn og verdier som bør ivaretas i arbeidet med Nasjonal ramme for vindkraft på land.

### Konklusjon

Forum for natur og friluftsliv i Rogaland mener at arbeidet med Nasjonal ramme for vindkraft i for liten grad er basert på kunnskap, medvirkning og forankring lokalt og regionalt. Per i dag utgjør fylkesdelplanen for vindkraft i Rogaland fra 2007 det best tilgjengelige kunnskapsgrunnlaget for å kunne ta stilling til de fire analyseområdene som berører Rogaland fylke. Sammenholdt med den kunnskap som medlemsorganisasjonene i FNF Rogaland har bidratt med, mener vi at de indre delene av analyseområde 13 bør tas ut av planen, og at analyseområdene 14 og 15 i sin helhet tas ut. De indre delene av analyseområde 13 ble i fylkesdelplanen fra 2007 vurdert som lite aktuelle for vindkraftutbygging og som nei-områder på grunn av hensynet til viktige friluftslivsinteresser og naturverdier. Analyseområdene 14 og 15 omfatter også noen av de få større gjenværende naturområdene i fylket som framstår som relativt lite berørte. Områdene rundt Lysefjorden med Prekestolen er også viktige i forhold til reiselivsatsning, og har opplevd en formidabel vekst i antall besøkende i løpet av de siste årene. Analyseområde 16 med Karmøy og Haugesund bør også tas ut. De bynære områdene til Haugesund bør anses som uaktuelle for vindkraftanlegg, og med den befolkningskonsentrasjon det er i området, er også de omkringliggende områdene viktige turområder. Karmøy og Bokn er dessuten viktige kystheimråder, og viktige bl.a. for hubro. FNF Rogaland vil sterkt understreke at den vindkraftutbygging som har skjedd og som nå pågår i de



Forum for  
natur og friluftsliv  
FNF Rogaland

Gamle Jättåvågen 67, 4020 Stavanger  
[rogaland@fnf-nett.no](mailto:rogaland@fnf-nett.no) / +47 46850786  
[www.fnf-nett.no/rogaland](http://www.fnf-nett.no/rogaland)  
Org. nr.: 998129028

sørnlige delene av analyseområde 13 samlet har gitt en betydelig belastning for landskap, natur og friluftsliv i dette området. Med henvisning til det store antallet gitte vindkraftkonsesjoner som er tildelt i denne delen av fylket, mener FNF Rogaland at ytterligere vindkraftkonsesjoner ikke bør gis før konsekvensene av allerede utbygde og planlagt bygde prosjekter er dokumentert.

## Sammendrag av innspill fra FNF Rogaland

Den nasjonale rammen følger opp regjeringens stortingsmelding om energipolitikken mot 2030 som framhever at... 'Regjeringen vil legge til rette for en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft i Norge, og en politikk som **demper konflikter** og bidrar til at de beste vindkraftlokalitetene blir valgt. Olje- og energidepartementet vil derfor utarbeide en nasjonal ramme ....'

Men, prosessen med rammen later til å ha startet i feil ende. I stedet for å sørge for kunnskapsoppbygging og bred medvirkning, fremstår nå prosessen i stor grad som et hastverksarbeid med vanskelige redskap (kartene) og ufullstendig kunnskap (rapportene) som grunnlag for prosessen. Det betyr i praksis en overkjøring av lokaldemokratiet. Dermed er det en stor fare for at arbeidet med den nasjonale rammen kan **føre til større konflikt - ikke mindre**.

**Prosesen så langt er preget av manglende mulighet for lokal medvirkning som vi mener undergraver befolkningens demokratiske rettigheter.**

### Ta hensyn til regionale mål.

Viktige regionale planer for fornybar energi er Fylkesdelplan for vindkraft (FDP) fra 2007 og Regionalplan for energi og klima fra 2010. Rogaland fylke bidrar gjennom vannkraftutbygging til mye fornybar kraft. Pr 2009 var fylkets bidrag til fornybar kraftproduksjon på 12 TWh. Basert på potensialet for ny fornybar energiproduksjon i fylket ble det satt et mål om samlet ny fornybar energiproduksjon på 4,0 TWh innen 2020, hvorav vindkraft skal bidra med 2,5 TWh.

Vannkraftproduksjonen i fylket har siden da økt til 14,6 TWh, og pr mai 2018 var vindkraftanlegg med en samlet produksjonskapasitet på 1,3 TWh satt i drift. Vindkraftprosjekter som nå er under utbygging vil ha en forventet produksjonskapasitet på noe over 1,2 TWh, og det oppsatte målet for vindkraft på 2,5 TWh vil dermed være nådd. Sammen med den økte vannkraftproduksjonen betyr det at målet om samlet ny fornybar energiproduksjon i fylket på 4,0 TWh vil være overoppfyllt. Der vi ennå ikke har oppfylt de regionale målene er i reduksjon i CO<sub>2</sub>-utslippene.

### Ved høring av nasjonal ramme ber vi om at det arrangeres folkemøter i alle fylker.

Norge må bla. følge opp sine forpliktelser, gjennom bestemmelsene om medvirkning i Den europeiske landskapskonvensjonen. Vi opplever at tidsfristen for levering av oppdraget er viktigere enn våre internasjonale forpliktelser om lokal og reell medvirkning. De frivillige organisasjonene i fylkene skulle først ikke inviteres med i innspillsmøter. Fylkeskommuner, fylkesmenn og kommuner ble invitert til kun ETT møte i Oslo der bare halvparten av fylkene deltok og kun 9 av alle landets kommuner var representert. Oss bekjent var ingen politikere invitert, ei heller andre vanlige folk. Og NVE har ikke dratt til regionene. Dette er svært alvorlig; manglende prosess øker risiko for å utløse nye frustrasjoner.



FNF ber om en redegjørelse for hvordan andre nasjonale og internasjonale mål skal ivaretas når disse er i konflikt med målene om ny fornybar kraft, spesielt vindkraftverk på land.

Naturinngrep gjennom veier og industrianlegg kan i mange tilfeller komme i konflikt med andre nasjonale målsetninger som oppfølging av vannforskriften, satsing på friluftsliv og turisme, hindre drenering av myrer og bevaring av annen verdifull 'klima'natur, samt stanse tapet av arter, for å nevne noen. Nedbygging og beslaglegging av verdifulle areal og fragmentering av landskapet er alt annet enn fremtidsrettet når det faktisk finnes mer bærekraftige løsninger. Mens det kan ta tiår å få på plass verneplaner for truet natur, driver man raskt frem denne omfattende nasjonale rammen for vindkraftutbygging som vil forandre landskap og natur i en skala vi tidligere ikke har sett i Norge.

FNF ber om en juridisk vurdering av konsesjonsprosessene og lovpålagte krav til lokal medbestemmelse samt forholdet til direktiv og konvensjoner.

Konsesjonsbehandlingen i NVE har til nå vist en manglende forståelse for regionale utfordringer, målsettinger og respekt for regionalt og lokalt selvstyre. Det er flere eksempler på at tildelte konsesjoner i etterkant er blitt endret uten at det er gjennomført lovpålagte høringsprosesser. Med denne rammen har regjeringen mulighet til å rette opp feiltolkninger og sørge for å få på plass et treffsikkert styringsverktøy innenfor rammen av lovverket for søknader og utbygging av vindkraftverk. Vi vil påpeke at hastverket med rammen i seg selv har skapt stor bekymring i mange av kommunene, spesielt hos de som nå får vindkraftverk og som oppdager at få lokale hensyn hensyntas, f.eks. i forbindelse med godkjenning av MTA planene.

Over-oppfylling av mål – vi støtter fylkeskommunens råd om stans i nye vindkraftkonsesjoner.

Høsten 2013 tok Fylkesutvalget i Rogaland fylkeskommune et prinsipielt standpunkt og frarådet bygging av mer vindkraft på land i Rogaland fram mot 2020 på grunn av over-oppfylling av målsettinger satt i Fylkesdelplanen for vindkraft og i Regionalplan for energi og klima. Vi støtter fullt ut dette vedtaket, og mener det er behov for en stans i nye konsesjonstildelinger.

Samlet belastning på naturen i Rogaland er for høy.

Den samlede belastningen på naturen ved en ytterligere utbygging må vurderes iht. naturmangfoldloven §10. Konsekvensene av tiltak må ses i sammenheng med den belastning naturen blir og kan bli utsatt for. Nettopp fordi Rogaland allerede er sterkt berørt av ulike former for kraftutbygging (vann, vind, nett) er det desto viktigere at det nå blir en stans i ny vindkraftutbygging i denne delen av landet. Det er allerede gitt konsesjon til bygging av over 20 vindkraftverk i Rogaland. Vindkraftindustrien vil ytterligere øke presset på sårbar natur og vi er redd tålegrensen for flere arter allerede er nådd. Om få år vil det være få gjenværende rasteplasser for det massive fugletrekket som går fra Lista i sør, via Dalane, langs Jær-kysten/ over Jærheiene, videre nordover til Tysvær, forbi Storøy på Karmøy og videre til Fitjar i Sunnhordland.

Vi ber om en grundig evaluering av konsekvensene med drift av alle kraftverkene som er oppført og er under oppføring, før nye blir vurdert.

Når alle vindkraftverkene er på plass vil kun hyppige målinger i felt, over flere år og en grundig evaluering gi oss svar på effektene av vindkraftutbyggingen. Først da kan vi ta stilling til om det er rom for mer vindkraft i vår del av landet. Uten slik kunnskapsinnhenting risikerer vi å undergrave lovverket, inkl. Grunnloven, og prinsipper om en bærekraftig utvikling, herunder Norges internasjonale forpliktelser om stans av tap av arter og sørge for at vi har en natur som kan sørge for



nok mat og rent vann for kommende generasjoner. Slik FNF Rogaland ser det, har Rogaland ofret nok arealer til ny kraftutbygging. Det er på tide å gå for de mindre arealkrevende og naturødeleggende løsningene for å skaffe mer fornybar energi i påvente av en grundig evaluering av de konsekvenser vindkraftverk har hatt for natur og friluftsliv på land så langt.

.....

Innspillet følger her videre med anbefalinger og beskrivelser av verdier i områdene, først de som gjelder på tvers av analyseområder, så i de spesifikke områdene.

#### Side Innhold:

4. Innledning
5. Fornybar fremtid på lag med naturen?
7. Anbefalinger
9. Viktige regionale, *nasjonale og internasjonale* landskaps-, natur- og friluftslivsinteresser
10. Innspill om analyseområdene – fire i Rogaland
11. Analyseområde 13 – Jæren og Dalane
12. Analyseområde 14 – Ytre Ryfylke
14. Analyseområder 15 og 16 – Haugalandet og Indre Ryfylke
17. Bevar kystlandskapet fra fjord og hav til fjell og hei

#### Vedlegg

Eksempel på konsekvenser for natur og landskap – bilder fra vindkraftverk under oppføring

## Innledning

FNF Rogaland og enkeltorganisasjoner startet tidlig å arbeide med vindkraftsaker og har bygget opp betydelig kompetanse på området. Denne høringsuttalelsen sendes i kraft av FNFs innspill til Fylkesdelplan (FDP) for vindkraft som alle de frivillige organisasjonene stilte seg bak, men med noen forbehold. Siden har bl.a også foreninger i Padlerforbundet sluttet seg til Forumet. De fleste foreningene var da innstilt på å følge planen men ønsket grundig vurdering av kanskje- områder før disse i det hele tatt ble omsøkt. Det vi derimot opplevde var at søknadene kom i nei-områdene og ble, tross FDPen og FNF-organisasjoners motstand, gitt konsesjon. Mer enn halvparten av innvilgende vindkraftkonsesjoner er gitt i de nei-områder som FDPen pekte på.

Mange av foreningene var i utgangspunktet ikke imot vindkraft på land, men da de første konsesjonene ble gitt i noen av de aller mest sårbare og verdifulle naturområdene i Rogaland var det flere som ble motstandere av i det hele tatt å ha vindkraft på land og mener at det er **mye annet som kan gjøres først for å få mer fornybar energi før en ødelegger urørt natur og landskap fra fjord til fjell**. Andre organisasjoner var ikke totalt imot så lenge fylkets mål ikke var oppfylt. **Nå blir målene i både Fylkesdelplan for vindkraft og i Regionalplan for energi og kima over-oppfylt som følge av en utbygging som i stor grad har skjedd uten at lokalbefolkningen er blitt tatt med på råd**. Vi ba tidlig om en nasjonal vindkraftplan, men det var FØR kraftverkene fikk konsesjon og som nå realiseres. En plan (rammen) nå kommer vel seint. Det vi trenger er en evaluering av vindkraftverkene som faktisk blir bygget før vi sier ja eller nei til nye områder, ikke en ramme som prematurt utpeker nye områder. I Rogaland trenger vi en revidering av fylkesdelplanen for vindkraft og regionalplan for energi og klima.



## Fornybar fremtid på lag med naturen?

Kan nasjonal ramme for vindkraft på land bidra til en fornybar fremtid på lag med naturen? Blir alternativkostnadene vurdert tilstrekkelig? Kanskje det viktigste poenget er at det *finnes gode alternativ til arealkrevende utbygging av industrianlegg i det norske landskapet.*

Vindkraftanlegg påvirker landskapet over store områder, også store sammenhengende og urørte naturområder, og ett anlegg kan påvirke flere kommuner, både direkte og indirekte. Vindkraftverk blir for det meste plassert på høyder og kan derfor oppleves på lang avstand til sjøs og på land og i fjordbassengene. Lyd, blink og skyggekast hører med. Brukere av naturområdene bor ofte i nabokommuner eller lenger vekke. Analyseområdene er f.eks. svært viktige som rekreasjonsområder for folk fra byene samtidig som de er nærområder for lokalbefolkningen.

Som nevnt i sammendraget var *ett av hovedformålene med rammen å minimere konflikt.* Prosessen så langt har i stor grad vært preget av tidsfristen for oppdraget, framfor kunnskapsinnhenting og regional og lokal medvirkning og kan, om ikke grep tas, føre til enda mer konflikt.

### Prosess og manglende reell medvirkning og brudd med den Europeiske landskapskonvensjonen

Relevante direktorat påpekte utfordringene knyttet til vindkraftanlegg og landskap i 2007 i strategi for arbeid med landskap. Likevel og på tross av forpliktelsene i landskapskonvensjonen, opplever vi mer enn 10 år senere hastverk hvor tidsfristen for oppdraget overskygger behov for kunnskapsinnhenting og regional og lokal medvirkning. Medvirkning er den viktigste forpliktelse i den europeiske landskapskonvensjonen. FNF Hordaland utdyper dette mer i sin høringsuttalelse.

Fra arbeidet med rammen startet har organisasjonene uttrykt bekymring for den dårlige muligheten til reell medvirkning. Natur- og friluftslivsorganisasjonene måtte i flere omganger be om få delta på møter og ba om utsatt høringsfrist. Til da hadde kun kommunal og fylkeskommunal administrasjon blitt invitert til NVE sentralt. Men, kun ni av landets kommuner klarte å stille på møtet 5. juni d.å. Allmennheten, kommuner, politikere og andre lokale aktører er i praksis ikke blitt involvert.

Kommuner er allerede svært frustrert over behandlingen av eksisterende konsesjoner og søknader, da spesielt MTA-planer og mangelen på respekt for kommunens faglige innspill og behov internt i områdene. Dette gjelder også kommuner som *ønsker* vindkraft, men som så opplever at de så og si ikke har noen reell innflytelse. Det kommer som et sjokk på dem at de ikke kan anvende Plan- og bygningsloven slik de er vant til for å ta lokale hensyn.

Det var fra FNF organisasjonene at naturforvaltere i mange av kommunene først i det hele tatt fikk vite om arbeidet med rammen. Det skulle selvsagt vært lagt opp til en helt annen involvering. Vi ber nå om at høringen i neste omgang sørger for en mer og bedre lokal medvirkning av lokalbefolkning, organisasjoner, grunneiere og næringsinteresser (som f.eks. turisme). Det er svært viktig med lokal involvering i de områdene som vurderes dersom regjeringen virkelig ønsker å redusere konfliktene.

### Loverket og svake krav både til utredning og detaljplanlegging

Kommunene og organisasjonene opplever at vindkraftselskapene endrer drastisk planene for kraftverkene etter at de har fått konsesjon. Turbinene blir vesentlig større/høyere, plasseringene må endres og veiene rettes ut og inngrepene blir desto verre. Eksempler i Rogaland er bla. vindkraftanleggene på Måkaknuten og Tellenes. Inngenting av endringer kommer på høring til



allmennheten og lite kommer på høring til kommunene! Prosessen er helt feil og bidrar ikke til å redusere konfliktnivået. Konsekvensutredningsforskriften stiller krav om at vesentlige endringer skal være gjenstand for ny høring og medvirkning før de eventuelt kan vedtas.

Vi ber om juridisk vurdering av prosessene ved bruk av lovverket, også i forhold til de internasjonale forpliktelsene. FNF Rogaland opplever at NVE bruker energiloven slik at den trumfer alle andre lover, herunder naturmangfoldloven, og at loven ikke avveies i tilstrekkelig grad opp mot annet lovverk. Skal det være slik og kan energiloven også trumfe EU direktivene? Fornybardirektivet krever faktisk ikke vindkraftutbygging i den grad Norge nå legger opp til, bare at vi har en mix av energiformer.

Vi mener at Norge må ha like strenge krav til utredninger som andre europeiske land. Det har vært en generell svakhet i godkjenningssystemet til nå at det kun har vært stilt krav om at eksisterende kunnskap skal legges til grunn for konsekvensutredningene, at alternativvurderinger har manglet, at konsekvensene av etablering av infrastruktur har blitt svært overfladisk behandlet og at konsekvensvurderingene har vært svært mangelfulle. Sammenlignet med andre land som i likhet med Norge må følge EU-direktivet om konsekvensutredninger, har kravet til utredninger for vindkraftverk vært minimale. I flere land kreves minimum to år med datainnsamling (bl.a. data om fugl) som grunnlag for konsekvensutredningene. Det kan også stilles spørsmål om utredning av konsekvenser av den omfattende vegbygging som kreves holder mål i forhold til europeisk standard, ikke minst når vegtraseer ofte har blitt endret i forhold til det som er beskrevet i konsesjonssøknad og konsekvensutredninger.

#### Respekt for regionale utfordringer og lokal medbestemmelse

Rogaland fylkeskommune ble også svært bekymret da den ene konsesjonen etter den andre ble gitt uten at FDPen ble fulgt og viktige regionale interesser så ut til å bli oversett. Dermed fattet Fylkesutvalget det tidligere nevnte prinsipielle vedtaket:

*‘Rogaland fylkeskommune tilrår ikke konsesjon for ytterligere utbygging av vindkraft på land i Rogaland fram mot 2020’ med blant annet henvisning til over-oppfylling av målene. Men, like viktig er vedtakets videre resonnement som fortsatt er høyst relevant; nedbygging av store arealer i et fylke som allerede er svært presset mht. arealutnyttelse. Det er forventet stor befolkningsvekst, vi har ambisiøse mål for vern av jord, og båndlegging vil komme i konflikt med ande behov. Rogaland er det fylket som har mest vannkraftutbygging og til nå svært mange vindkraftkonsesjoner og vi produserer mer enn fylkets behov (Fylkesutvalget 05.11.2013, sak 163/13 vedr. 8 konsesjonssøknader).*

#### Kunnskapsgrunnlaget mangler og myter florerer

Miljødirektoratet har konkludert med at det med dagens kunnskap (kunnskapsgrunnlaget er under oppbygging) «ikke (er) faglig grunnlag for å peke ut de mest verdifulle sammenhengende naturområdene i en nasjonal sammenheng. Vi kan derfor heller ikke fastslå hvilke konkrete arealer av denne typen der vindkraftutbygging vil medføre størst, og tilsvarende minst, konflikt». Eksempel på nært forestående, men fortsatt manglende kunnskap er *Kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder*, noe få kommuner i Rogaland har ferdiggjort.

Det blir stadig brukt argumenter om at det blir flotte turveier o.l. i vindkraftanleggene. Det finnes allerede over 100 000 km med turveier i Norge. Det er allerede kjent at det fort blir lagt restriksjoner på både ferdsel og jakt. Ferdseisforbudene kommer raskt ved fare for is-kast og strenge restriksjoner





i forbindelse med jakt er kjent fra flere vindkraftområder. Arbeidet med et nasjonalt økologisk grunnkart er startet, men mye mangler fortsatt. Tre av fire av de mest verdifulle naturområdene i Norge er ikke kartlagt. *“Helhetsbildet er dermed at det faglige grunnlaget på fugler er særdeles mangelfullt, noe som er alvorlig med tanke på de planlagte inngrepenes karakter.”* (Norsk Ornitologisk forening om kunnskapsgrunnlaget for fugl i nasjonal ramme).

## Anbefalinger

Vi har presentert flere anbefalinger i sammendraget, og har nedenfor føyet til flere som ikke nødvendigvis kommer klart fram i innspillene om analyseområdene.

- Sørg for reell medvirkning iht. den europeiske landskapskonvensjonen, start snarest mulig. Vi foreslår bla. regionale folkemøter – opptil flere i hvert fylke. Vi ber om lokale eller region-vise informasjons- og innspillmøter – åpne for alle.
- Vi anbefaler en pause i konsesjonsbehandling av vindkraft til vi har grundig evaluert alle prosjekt som nå blir bygget (registreringer i felt over flere sesonger, nøytrale/uavhengige konsulenter helst via Miljødirektoratet evt. fylkesmann/fylkeskommune, intervjuer m. lokalbefolkning, erfaringer blant leger/fylkeslege, kommunenes erfaringer om prosess, økonomi, arbeidsplasser etc.)
- Stans arbeidet med nasjonal ramme til vi har fått på plass nødvendig kunnskap.
- Vi har ofret nok natur til kraftutbygging i Rogaland. Naturmangfoldloven må følges; kunnskapsgrunnlaget, føre-var, økosystemtilnærming og samlet belastning.
- Tidligere kartlegging av hubrolokaliteter blir raskt utdatert for hvert nytt vindkraftverk som blir bygget og satt i drift. Vi er svært bekymret for denne artens tålegrense og anbefaler overvåking og oppdatering av bestandsutviklingen sett på bakgrunn av den massive vindkraftutbyggingen som nå skjer i flere kjerneområder for hubroen.
- Alle kartlagte og verdisatte naturområder av nasjonal og regional verdi må inn i vurderingen av egnede vindkraftområder. Disse områdene fremgår blant annet av naturbase.no og av utredninger som er gjort i regi av fylkesmannen ved utarbeidelsen av ulike tematiske fylkesvise verneplaner. Dessuten har klima- og miljødepartementet nettopp igangsatt en fylkesvis verneplanprosess der man skal se på naturtyper som ikke har god nok vernedekning og vurdere suppleringer og utvidelser av eksisterende tematiske verneplaner. I denne prosessen vil det f.eks. bli avklart om Preikestolområdet skal få vernestatus som nasjonalpark.
- Kartlegging og verdisetting av friluftsliv bør være ferdig og kvalitetssikret i så å si alle kommuner i Rogaland før en gjenopptar arbeidet med rammen.
- Rapporten ‘Vakre landskap i Rogaland’ må oppdateres.
- Det er vel kjent at det er flaggermus i Rogaland men vi trenger en grundig kartlegging. Uten dette må NML § 9 føre-var anvendes!
- Andre nøkkelarter for naturmangfold må kartlegges og økologisk grunnkart må ferdiggjøres



- AICHI målene og Naturpanelets anbefalinger – her har vi også forpliktet oss! Vi skal stanse tap av arter innen 2020 og vi skal restaurere/reparere ødelagt natur i den ene enden. Da virker det meningsløst å ødelegge mer natur og arter i den andre enden.
- FNs ANDRE bærekraftsmål enn klima skal også følges opp ifølge klimapanelet.
- Endre kriterier og krav for konsekvensutredninger av vindkraftverk i tråd med Plan og bygningsloven, vanddirektivet og sammenliknbart med andre Europeiske land.
- HMS må sikres i områdene – ferdsel er farlig i et terreng som ikke lenger er kjennbart og som ikke stemmer overens med konturene på kartene.
- Det må settes helt andre krav til arealbruken i forhold til produsert effekt ved vindkraftanlegg. Sett krav til produsert effekt pr mølle på eks 5 MW og en maks høyde på ca 70 – 80 meter. Dette for nettopp begrense inngrep og for å få selskapene til å satse på produktutvikling.
- Anleggene har utstyr som registrerer kollisjoner med større gjenstander/fugl. Det betyr at vindoperatørene blir varslet. Andre områder i samfunnet eks. biltrafikk og tog må myndighetene straks varsles ved påkjørsler og saken undersøkes eller det må foretas ettersøk. Det er opplagt at også vindkraftindustrien må få lignende pålegg der de må pålegges å registrere og foreta søk når vindturbinenes vingeblad registrerer kollisjoner.
- Ramme-, skattevilkårene og avskrivningsregler må endres slik at kraftselskapene finner det økonomisk interessant til å satse på modernisering av eldre vannkraftanlegg, fremfor å bygge nye vindkraftanlegg. Naturinngrepene i forbindelse med utbygging av vannkraftverk er allerede gjort, men anleggene er gamle.
- Endre prosess mht. planlegging internt i kraftverkene/industriområdene for å sikre kommunene reell medbestemmelse. Også når 'reglene endres' og utbygger får endre turbinstørrelse uten at dette må høres med andre enn vertskommunen eller i noen tilfeller, bare med nettselskapene.
- Endrede/strengere krav til avstand fra turbiner til boliger og fritidsboliger inkl. turisthytter. (pga lyd, blink, skygge). Også til turveier, merkede løyper, fiskevann, viktige viltområder, osv. (hva er trenden nå i sammenliknbare land?  
NVE har i sin rapport om nabovirkninger fra vindkraft foreslått en minimumsgrense for avstand til boliger og fritidsboliger på fire ganger turbinhøyden. Det er positivt at NVE gjør klart at de likestiller boliger og fritidsboliger, men en minimumsavstand på fire ganger totalhøyden innebærer ingen skjerping av regelverket. For eksempel vi da minimumsavstanden til en 150 m høy turbin, som i dag er standard, bli 600 m. NVE har selv uttalt at man ser på 700 m som en normal avstand. Dersom man ønsker å gi naboene en trygghet for at de ikke vil bli påvirket av støy bør avstanden settes til 10 ganger totalhøyden på vindturbiner slik man har gjort blant annet i Bayern og Polen. En rekke andre tyske stater har satt minimumsavstander på 1000 – 1200 m. Disse beslutningene er tatt på bakgrunn av erfaringer og befolkningsreaksjoner man har gjort med vindkraftverkene i disse statene. Støymessig er Norge, grunnet sin topografi, betydelig mer komplisert og utsatt for langtransportert lyd enn disse landene. Der er ingen grunn til at man i Norge skal vente til problemet med støy har vokst seg veldig stort her også før myndighetene reagerer og iverksetter forebyggende tiltak. Vi vet i dag nok om dette til å si at dette vil bli et stort og veldig konfliktfylt tema.





- Når nye anlegg vurderes, må det også være en grundig analyse av sumvirkninger bla. basert på evaluering av eksisterende kraftverk og andre eksisterende arealendringer og kommende endringer i området.
- Krav til utredninger må inkludere animasjoner med bevegelse, lyd, blink, skygge osv.
- Behovet for nye høyspentmaster må reduseres til et minimum.
- En evaluering må redegjøre for utbyttet av den fornybare energien opp mot klimabelastningen på naturen i form av drenering av myrer og fjerning av jord- og vegetasjon ved sprenging, fyllinger, osv. Slike beregninger må også inn i KUer.
- Det må stilles strengere krav til avbøtende tiltak og til tilbakeføring på linje med hva andre industrier/sektorer (f.eks. i Nordsjøen) er forpliktet til. Garantier må kreves fra dag 1 slik at kommuner ikke risikerer å måtte ta regningen. Inngrepene (veier, oppstillingsplasser mm) er irreversible. Det blir vanskelig å rydde opp i naturen i etterkant. Og de som fikk konsesjonen, har solgt til utenlandske aktører, og er ikke ansvarlige lenger.

## Viktige regionale, *nasjonale og internasjonale* landskaps-, natur- og friluftslivsinteresser

Rogaland med fjordlandskapet i Ryfylke er starten på den dramatiske Vestlandsnaturen. Viden kjent og viktig i nasjonal og internasjonal sammenheng. Dette er vårt virkelige gull men omfanget av verdier er ikke like synlige for alle. Her er viktige naturtyper både for klima og økologi, en mengde sjeldne og sårbare arter deriblant flaggermus og villrein, kystlynghei som nylig er kraftig redusert pga. vindkraftverk, kysten er beskyttelse for noen av verdens viktigste fugletrekk, det finnes boreal regnskog og fremdeles en del myr – disse lagrer betydelige mengder klimagasser. Regnskogene blir nå identifisert og skal beskyttes. Nydyrking av myr blir snart forbudt, da vil det være urimelig om det tillates i vindkraftanlegg (les veiene) på tvers av disse områdene. Her følger noen av verdiene som går på tvers av analyseområdene (listen er ikke uttømmende):

- ‘The Gateway to the fjords’ – fjordlandskapet og noen av de vakreste landskapene i verden (Nasjonal Geographic m.fl.) starter i Rogaland
- 2 nasjonale turistveger – Jæren og Ryfylke
- Nasjonale turstier – bla. til Preikestolen og Kjerag
- UNESCO godkjent geopark
- Internasjonale naturikon – Preikestolen, Kjerag, nå også Trollpikken og flere kommer
- Vannkraftkonsesjoner som har blitt avslått pga. natur- og friluftslivsinteresser må tas med i vurdering av områdene – disse og tilstrekkelige hensynssoner må ekskluderes.
- Vindkraftkonsesjoner som har blitt avslått og influensområdene må tas med i vurderingene og ekskluderes.
- Vindkraftsøknader og influensområder som er trukket eller stilt i bero må tas med i vurderingene og ekskluderes.
- Konsesjonsgitte vindkraftverk som er i drift eller under oppføring bør skraveres på kartene og influensområdene markeres.



## Innspill om analyseområdene – fire i Rogaland

Det er allerede etablert flere, store vindkraftanlegg i Rogaland og flere har fått konsesjon og vil bli bygget. Store områder er nå definert som spesialområde for vindkraft og beslaglagt i lang tid framover. Gjennom dette har vi erfart hvordan landskapet blir endret. Store, irreversible naturinngrep har satt sitt tydelig preg på naturen mange steder (se eksempel i vedlegget), og med få unntak ligger samtlige vindkraftanlegg innenfor natur- og friluftsområder som har stor verdi for lokalbefolkningen. FNF organisasjonene i Rogaland har medlemmer i alle kommunene i Rogaland. Når vi ser på de store naturødeleggelsene som følger med vindkraftindustrien i kuperte heiområder, er det svært krevende for organisasjonene å forholde seg til enda mer vindkraft i Rogaland.

I 2009 godkjente Miljøverndepartementet [Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland \(2007\)](#). FNF og organisasjonene har gjentatte ganger bedt om at denne planen skal være retningsgivende for utbygging av vindkraft i Rogaland. Målet for vindkraftproduksjon var 3 TWh. Pr. oktober 2018 er det gitt konsesjon til 4,5 TWh vindkraft i Rogaland. Totalt installert effekt er 1270 MW. 4 TWh er allerede bygget eller byggearbeidet er igangsatt.

FNF mener at planen fremdeles det beste verktøyet vi har for å kunne vurdere de ulike verdiene opp mot hverandre. Det er et grundig arbeid med stor involvering lokalt som ligger bak planen. Planen må oppdateres med ny kunnskap, lokalt og regionalt, helst også ved en revidering av Regionalplan for energi og klima. Her finnes mye av det som trengs for å vurdere analyseområdene.

Siden den gang er det også utarbeidet en rapport om hubrobestanden på Jæren, som selvsagt bør oppdateres når alle kraftverkene er i drift. Vannforvaltningsarbeidet har også bidratt til å tette en del kunnskapshull men mye gjenstår også her. Ny Regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning (2016) må også nevnes.

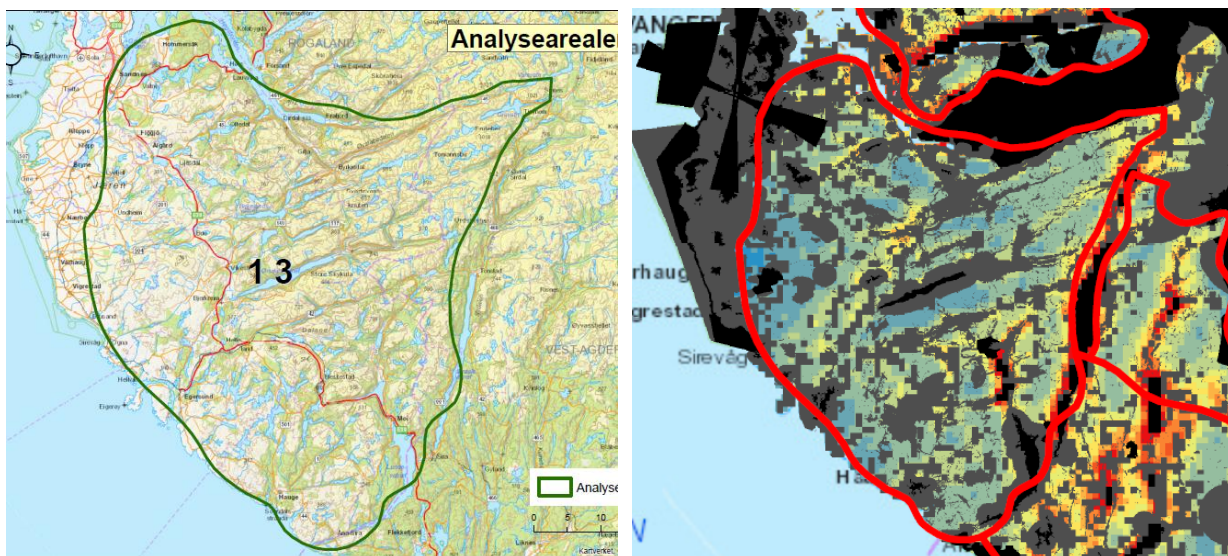
Den samlede belastningen på naturmangfold fra vindkraftverk langs kysten fra sør i Agder, forbi flere kraftverk og videre nord til Storøy og Fitjar, begynner vi å se konsekvensene av. Flere havørner har allerede bøtt med livet i sør-fylket og trekkfugler blir tvunget på utmattende omveier forbi kraftverkene. Et stort rovfugltrekk foregår i et område av fylket som vil bli sterkt belastet med vindkraftanlegg. Belastningen har allerede blitt svært stor for utvalgt naturtype, kystlynghei. Vi er redd det samme vil gjelde for sårbare arter som klokkesøte, hubro, flaggermus (**som må kartlegges!**) og havørn for å nevne noen.

I de neste kapitlene følger beskrivelser av natur- og friluftslivsverdier i større sammenhengende naturområder i hver av analyseområdene. Vi har tatt utgangspunkt i turistforeningenes kjerneområder og supplert med relevante innspill fra de andre FNF organisasjonene. *Det er ikke alle organisasjoner som har hatt mulighet til å bidra med faglige innspill her og beskrivelsene kan derfor ikke sies å være komplette. Men, de gir en introduksjon til områdene om verdier og aktivitet som kan være utfordrende for regionale og nasjonale myndigheter å sammenfatte. Vi gjør igjen oppmerksom på at kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder er så vidt begynt i Rogaland og et grunnkart for natur er langt fra ferdig. F.eks. vet vi at det finnes flere arter flaggermus i Rogaland, men registreringen er minimal.*

**Verdiene vi beskriver for hver av analyseområdene mener vi er uforenlig med nye områder for vindkraft og ber om at de ikke blir gjenstand for videre vurdering.**



## Analyseområde 13 – Jæren og Dalane



Kartene viser områder som skal analyseres. Det til høyre viser harde eksklusjoner (svart), myke eksklusjoner (grått). Resten av områdene er farget etter hvor det er beste forhold for å bygge ut vindkraft bla. basert på vindforhold. De blå, lyseblå-grå (eller grønnaktige) områdene er best egnede.

Analyseområde 13 er svært stort og det er sjokkerende få områder som er merket med harde eller myke eksklusjoner. Samtidig er vindressursene gode. Slik vi leser planen betyr dette at Sør-Rogaland i utgangspunktet er et attraktivt område for vindkraft. I influensområdet har vi internasjonalt viktige verneområder langs Jærestrendene. Alt av vindkraft på Jæren og innover er svært synlig derfra. [Langs Jæren er det nå også en Nasjonal turistveg.](#)

Jæren er stort sett dekket av verna vassdrag. Disse må tas ut av rammen, ikke bare vassdragene, men også nærområdene og generøse hensynssoner.

Dalane og kommuner rundt er dominert av unik geologi og har fått UNESCO status som Global Geopark og er en av kun to slike i Norge som er med i Global Geoparks Network; [Magmageopark.no](http://Magmageopark.no)

### Nord for Lyefjell – Ålgård – Rv 45 til Dirdal

Området nord for Lyefjell – Ålgård – Rv 45 til Dirdal tas ut. Innenfor området ligger de viktigste friluftsområdene på Nord-Jæren, med Sandnesmarka som tilsvarer Nordmarka i Oslo. Det er svært mange hytter i Hommersåk-området. Lutsivassdraget er vernet. Det er allerede gitt konsesjon til Vardafjellet vindpark. Avslaget om å bygge Sandnes vindpark er påklaget av konsesjonær.

### Madlandsheia, Brekko og omegn.

Madlandsheia sammen med Brekko er et regionalt viktig friluftsområde og må tas ut. Etter at det ble gitt konsesjon til Gilja vindkraftverk, er det blitt enda viktigere å unngå vindkraft i Madland. Området er meget kupert med fjelltopper opptil 800 moh. Behovet for veier opp på alle toppene vil kreve enorme veiskjæringer i et landskap som i dag i stor grad framstår som uberørt og som er et INON-område. Her er det fremdeles STF har ryddet og merket løyper i Madland i mer enn 50 år, og hvert eneste år har det vært arrangert fellesturer i området. De senere årene har det vært en økt satsing



på Madlandsheiene som friluftsområde. Jæren Friluftsråd har etablert en stor parkeringsplass ved Madlandsvatnet i tillegg til andre P-plasser.

Flere søknader om vindkraftverk i influensområdet til Madland og Brekko har fått avslag (en ble trukket) bla. av hensyn til natur- og friluftsliv. Vi forstår derfor ikke hvorfor disse områdene nå er inkludert i analyseområdene og håper de blir sortert vekk snarest. Omkamper og ny behandling er sløsing med ressurser (NVEs og våre) og burde være unødvendig.

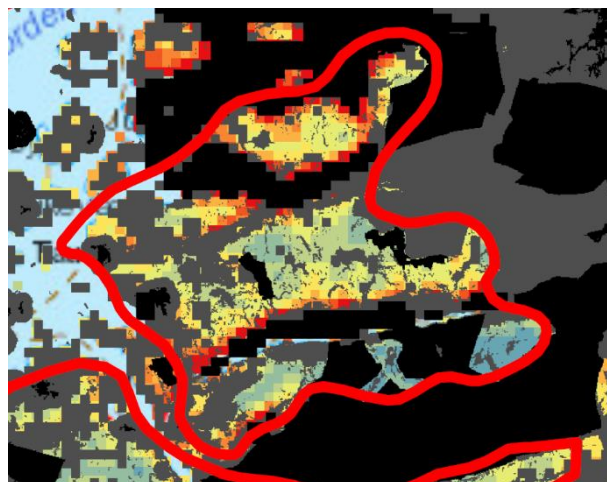
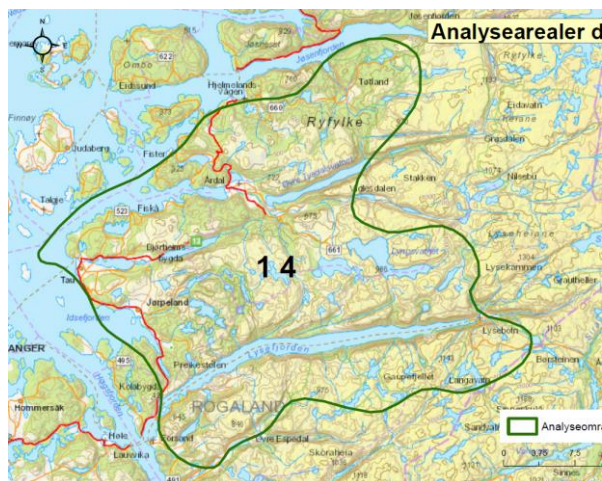
### Sør for Hunnedalen

Heiområdet sør for Hunnedalen og hele Skreådalen fra Sirdal til Bjerkreim må tas ut av analyseområdet. I dette heiområdet ligger sentrale deler av STFs rutenett med hyttene Støle, Tomannsbu og Kvitlen. Kvitladalen inngår i Vakre landskap i Rogaland. Tomannsbu er mye brukt vinterstid som overnattingssted, men spesielt som dagsturmål om vinteren. Stavjørn er et populært hytteområde med alpinanlegg og tilrettelagte skiløyper om vinteren. Sentrale deler er INON-område. Deler av området ligger innenfor SVR villreinområde.

Skreådalen er artsrik og fremstår som svært urørt hele veien til Kvitlen i Bjerkreim. Slike områder er en sjeldenhet i Vest-Agder og Rogaland. Det er få steder der artene kan leve relativt uforstyrret slik som her, landskapet er i hovedsak intakt, tross gamle reguleringer. Det er få av slike større områder med uberørt preg som egner seg for unge speidere og småbarnsfamilier på tur.

### **Analyseområde 14 – Ytre Ryfylke**

**Innenfor analyseområde 14 kan ikke FNF se noen områder for vindkraft som ikke vil ha betydelig negative konsekvenser for natur- og friluftsliv. Vi ber om at hele analyseområde 14 ikke tas med videre i vurdering av områder.**



Ryfylke har verdenskjente turistattraksjoner som [Lysefjorden](#) med [Preikestolen](#) og [Kjerag](#). Via [Nasjonal turistveg Ryfylke](#) drar norske og utenlandske turister mellom Lysefjorden og naturikonene der og Hardanger med Odda og Trolltunga.





## Sør for Lysefjorden

Heirområdet sør for Lysefjorden må tas ut av analyseområdet. Dette er et meget viktig friluftsområde med høy regional og nasjonal verdi.

Området i sørøst mellom Setesdal Vestehei og Ryfylke (SVR) og Frafjordheiene landskapsområder må tas ut. Veien over Lyseheia til Kjerag og Lysebotn går gjennom dette området som også inkluderer starten på stien til Kjerag. Dette inngår som en del av kjerneområdene til Stavanger Turistforening (STF) og er et meget viktig regionalt friluftsområde til tross for at det ikke er landskapsvernområde. Turistforeningens hytte Børsteinen ligger i området her, og det grenser tett opp mot STFs hytte Langavatn.

Området sør for Flørli må tas ut av analyseområdet. Som følge av vannkraftutbygging er det en kile inn i Frafjordheiene landskapsområde som ikke er vernet. Området nærmest fjorden er uaktuelt som vindkraftområde da det ligger for nært Lysefjorden. Oppe på fjellplatået utgjør Store Flørvatnet og en rekke mindre vann størstedelen av arealet som ikke er vernet, og eventuelle vindturbiner må settes kloss i grensen mot verneområdet. Dette er en del av kjerneområdet til STF. Stinettet fra Flørli til Blåfjellenden, fra Flørli til Langavatn og *Lysefjorden Rundt-løypa* går gjennom dette området. Det er en del av Villreinområdet i SVR.

Hele området vest for Frafjordheiene landskapsvernområde bør tas ut av analyseområdet. STFs nye hytte Skåpet stod ferdig i 2016 og har blitt STFs mest besøkte selvbetjente hytte som også er en sentral hytte på *Lysefjorden Rundt-løypa*. Området inngår som en del av villreinområdet i SVR.

## Nord for Lysefjorden

Vi er kjent med at formannskapet i Strand allerede har sagt nei til vindkraft i sin kommune. Dette støtter vi fullt ut.

Det er lagt inn en sone med harde eksklusjoner i en smal stripe langs nordsiden av Lysefjorden. Vi antar at dette er med tanke på at vindturbiner ikke skal være synlig fra Lysefjorden, men sonen er altfor smal.

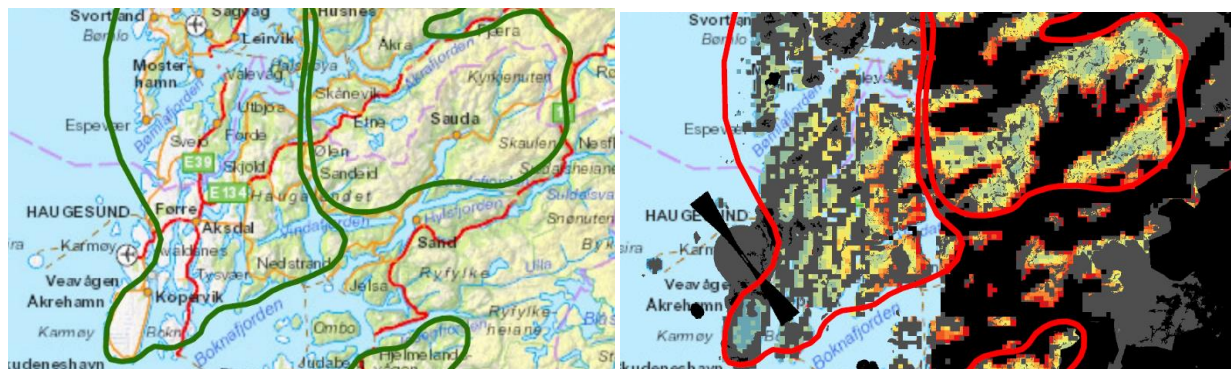
Naturvernforbundet i Rogaland, Stavanger Turistforening og mange andre har gjennom en årrekke arbeidet for å etablere Preikestolen nasjonalpark nord for Lysefjorden, mellom Jørpeland og veien over til Songesand. Å vurdere vindkraftproduksjon her vil være fullstendig ødeleggende for alle planer. Listen over naturverdier er lang, det er lite naturinngrep fra tidligere, og det er et regionalt meget viktig friluftsområde. Hele området mellom FV 661 i øst, Lysefjorden i sør, Jørpeland i vest og Tysdalsvatnet i nord må tas ut.

Lyngsheia tas ut av analyseområdet. Fv. 661 over Lyngsheia går gjennom et område som er definert som viktig i Vakre landskap i Rogaland, det er et viktig vinterutfartsområde lokalt og de er en del av leveområde villrein. Rett nord for Lyngsheia ligger Turistforeningens hytte Viglesdalen. STF har to hytter der og bygger en ny hytte som skal åpne våren 2018.

Nylig ble tre vannkraftprosjekt avslått av NVE i Hjelmeland. Områdene mellom disse og hele dalen opp til og forbi Viglesdalen oppleves som nærmest urørt. Det er et av de mest populære nærturområdene og til utfart for barnefamilier, for ungdommer og speidergrupper. Det er mildt nok, spesielt i dalen til at området kan brukes hele året.



## Analyseområder 15 og 16 – Haugalandet og Indre Ryfylke



Begge analyseområdene med «ikke-ekskluderte områder» blottlegger de arealene på Haugalandet som brukes mest til friluftsliv, både nærområdene til befolkningen og de mest høytliggende fjellområdene og nære kyst/fjord-områdene.

Kyst og fjordområdene for Haugalandet er høyt skattet, noe det yrende båtlivet viser. Kajakklubben i Haugesund er en sterk voksende klubb med 612 medlemmer i 2017.

Haugesund Turistforening (HT) har etablert seg på Geitungen Fyr utenfor Skudeneshavn på Karmøy. Videre er foreningen i gang å etablere et overnattingssted på Vibrandsøy i Haugesund kommune, og har planer om et slikt tilbud også ved Ryvarden fyr i Sveio kommune ila. 2020. På denne måten vil det bli en fin padlerute med enkle overnattingsplasser langs kysten fra Sør-Karmøy via Haugesund til Sveio. Derfra er det muligheter videre nordover i fjordlandskapet i Hordaland.

Haugesund IL (HIL) Orientering er med i FNF på Haugalandet og vil påpeke at nær alle kommunene som kommer inn i analyseområdene har aktive orienteringslag. Alle har orienteringskart som grenser til de ikke-ekskluderte områdene eller ligger midt i. Dette finner NVE på Norges Orienteringsforbunds nettside <http://gis.umb.no/o-kart/inn/>

### Sveio kommune.

Områdene som ikke er ekskludert og er vist i områdekartet er alle friluftsområder av forskjellig karakter. Trodlavassnipen, Hopsfjellet, Emberlandsnipen, Sveiofjellet og Ryvarden er alle populære turmål. Alle finnes i HT sine to turbøker TURTIPS 1 og 2. Disse områdene danner et sammenhengende grøntområde fra Tittelsnes til Viksefjorden.

HT, Barnas Turlag Sveio og Sveio Turlag (ikke DNT-lag) arrangerer turer i alle disse områdene. <https://haugesund.dnt.no/> <https://haugesund.dnt.no/turer-og-aktiviteter/>.

For store deler av disse områdene er det utarbeidet orienteringskart av Sveio Orienteringslag og Haugesund IL Orientering, og disse brukes til idrettsarrangement og til turorienteringsaktiviteter.

Både vindkraftsøknadene for Sveiofjellet og Ryvarden er trukket av utbyggerne, bl.a på anbefaling fra NVE (Ryvarden). HT har planer om et overnattingstilbud sør for fyret på Ryvarden, som ble initiert av Sveio kommune.





Det vises ellers til Sveio kommune sin kommuneplan for 2011 til 2023 vedr. viktige naturområder og til innspillet som sendes fra FNF-Hordaland.

### **Etne kommune.**

Etne kommune er i analyseområde 15. Hovedsakelig er de ikke-ekskluderte områdene i kommunen i fjellet. HT har sine hytter i dette området, som ligger langs den T-merkede hovedløypa fra Seljestad i Odda kommune til Olalia Fjellstove i Vindafjord kommune. Det går merkede løyper ned til bebyggelsen fra alle hyttene, også til Sauda. Deler av løypa følger det vernede Etnevasstraget.

Løypa er nasjonal og går under navnet «Gullruta». Deler av området er ikke merket og brukes til både rype og reinsdyr-jakt. Årsmeldingen ligger på nett med antall overnattinger <https://haugesund.dnt.no/>.

Fjellområdet mellom Etne og Skånevik er et mye brukt friluftsområde med løyper og den gamle postveien over fjellet. Etne Turlag er et underlag av HT, og arrangerer turer ut fra sin kommune. <http://etne.dnt.no/>

Turbøkene Turtips 1 og 2 inneholder de fleste turforslag i dette området.

### **Sauda kommune.**

Hovedsakelig er de ikke-ekskluderte områdene i kommunen i fjellet. Sauda kommune er en stor turistmagnet med et mangfold av hytteområder i alle dalførene i kommunen. Svandalen skisenter er attraktivt for mange tilreisende. Mange, både fastboende og hytteboere utøver et aktivt friluftsliv i disse fjellområdene.

Det er oppgangsløyper til «Gullruta» gjennom Slettedalen til Simlebu, Åbødalen til Sandvasshytta, Nordstøldalen til Storavassbu og Svandalen til Løkjelsvatnhytta. Skaulenområdet er et populært turmål for de som kan navigere uten T-merkede løyper. Området går inn i Stavanger turistforening sitt arbeidsområde.

Øvre Sandvatn er en selvbetjent hytte som kan nås fra Breiborgområdet og fra Håradalen i Røldal. Den drives av Sauda Turlag, som er underlagt HT. Sauda Turlag har eget turprogram <https://sauda.dnt.no/>

Turister kommer nå også via Nasjonal turistveg Ryfylke.

Videre vestover har Friluftsrådet Vest ei bu på vei opp til Hustveitsåta, som har navnet Jonestølen, som var stølsbu for Hustveitgarden nede i lavlandet. [www.frivest.no](http://www.frivest.no)

### **Vindafjord kommune**

Hovedsakelig er de ikke-ekskluderte områdene i kommunen i fjellet. Olaliområdet er regionens utfartssted med Olalia Fjellstove (50 senger) som turmål. Ut fra Fjellstova er det merket løyper for lokalt bruk. Hovedløypa «Gullruta» kommer fra Løkjelsvatnhytta, og går videre til Opheim.

Det drives kafe det meste av året i Fjellstova. Det er ellers to andre hytter (ca 40 senger til sammen) som står åpne når hovedhytta er stengt. Det er turvei inn fra Opheim i Ølen og Fjellstøl skianlegg i Sandeid. Det er også utarbeidet orienteringskart for store deler av dette området av Vindafjord Orienteringslag, og kartet blir mye brukt i konkurranser.



Videre vises det til de to vinkraftsøknadene på Døldarheia og Bukkanibba, som begge ikke fikk konsesjon. I disse sakene er det gjort KU, slik at verdiene i områdene rundt disse er kjent for NVE, slike som Gråhorjå, Vikeviksfjellet, Skjold og Fuglen. Stokkadalen er et område med spesielle naturkvaliteter med lokale turløyper, samt at Vindafjord Orienteringslag også her har et orienteringskart som er i aktiv bruk.

Vindafjord Turlag, lokallag av HT, er nystartet og vil begynne med turprogram neste år. HT arrangerer turer i kommunen.

Mange av turmålene er i turbøkene Turtips 1 og 2. Kommunen har eget turmåløpplagg.

### **Tysvær kommune**

Kommunen har allerede tre vindkraftkonsesjoner. Gudbrandsfjellet, Dalbygda og Gismarvik Industriområde. Ingen er bygd pr. dd men MTA er godkjent for Tysvær vindkraftverk (Gudbrandsfjellet).

Resterende områder som ikke er ekskludert er områder som i friluftslivssammenheng er viktige for regionen, både til lands og til fjords. HT har også her mange arrangerte turer i sitt program i kommunen. Alle turmålene er beskrevet i turbøkene Turtips 1 og 2. Fjelltopper som Hodnafjellet, Valhest, Ørnen, Lammanuten, Himakånå er populære turmål hele året, da det ikke er særlig mange ukene med snø så nært kysten.

Lammanut-området er også et viktig viltområde med gode bestander av hjort, rådyr, orrfugl og rugder, samt noen eksemplarer av tiur og også ryer innimellom. Området er et viktig jaktområde for lokalbefolkningen. Det er også ørn, rev og mår i dette landskapet.

### **Bokn kommune**

Kommunen er på kartet uthevet med myke ekskluderinger. HT arrangerer turer på øyene og har flere turtips i sine turbøker. Orienteringskart er også utarbeidet her.

### **Karmøy kommune**

Kommunen har en konsesjon på Storøy, nord for hovedøya, i innseilingen til Haugesund. De er oppført like utenfor bysentrum, nær friluftslivsområdet Vibrandsøy. De ikke-ekskluderte områdene ligger på Sør-Karmøy. Hele denne delen har et turstinnett fra Skudenes til Kopervik, og er et meget populært turområde med turhytter. HIL Orientering har utarbeidet og nylig revidert orienteringskartet over Skudenes-marka, og dette ble brukt til et internasjonalt orienteringsstevne i sommer. Skudenes Fjellag bruker samme kart til sin årlige turorienteringsaktivitet for lokalbefolkningen og andre interesserte. I området er det søkt om et vindkraftprosjekt, men ble av NVE bedt om å legges til side. Kommunen er imot prosjektet. På Karmøy finnes en av landets utvalgte kystlyngheier og har flere hubrolokaliteter. Se også [www.kystlynghei.no](http://www.kystlynghei.no) med bilder fra kommunene i Rogaland.

Videre er det å anmerke at Sør-Karmøy er et område som flaggermus bruker som hvileplass før videre trekk over Nordsjøen eller ned langs kysten til kontinentet, pers. med. Leif Gjerde <http://www.flaggermus.no/>

HT driver Geitungen fyr som turistforeningshytte, sør for Skudeneshavn. HT arrangerer turer i kommunen og har de fleste turene i sine turbøker.



## Utsira kommune

Kommunen har en vindkraftkonsesjon. Det er levert inn melding om utvidelse av denne, dvs. at de to turbinene skal fjernes og erstattes med større. HT ser at øya har myk ekskludering, noe som bør forsterkes til hard eksklusjon i framtida på grunn av øyas rike fugleliv og viktig stoppested for sjeldne trekkfugler. Utsira er en internasjonalt kjent destinasjon for fugleturister.

HT har turistforeningshytta Nordvikgården. Den er meget godt besøkt hele året. Turtipsbøkene har turbeskrivelser for øya.

## Haugesund kommune

Kommunen er stort sett ekskludert, sannsynligvis pga befolkningstettheten, men området Byheiene er uten skravering. Byheiene er Haugesund og omegn sitt største og viktigste friluftslivsområde med tilrettelagt og merkede turløyper. HT gir i disse dager ut et nytt turkart og turhefte for område, samt ei bok om områdets historie gjennom tidene. HIL-orientering skal erstatte klubbhytte i Djupadalen med nybygg, som også skal kunne benyttes av allmenheten. O-hytta er et viktig turmål for barnefamilier og andre, og her er det kafe på søndager fra september til Påske. Klubbens orienteringskart dekker hele Byheiene, og disse blir brukt til konkurranser, turorientering og av flere skoler i Haugesund i undervisningsformål.

Haugesund Fjellag har foreningshytte, Håvåshytta, nær Stakkestadvatnet, som er et yndet turmål. Kringsjåhytta ligger nær Steinsfjellet og har samme funksjon som Håvåshytta. De driver også sauehold for å pleie landskapet, som består mye av kystlynghei. Lyngbrenning foretas jevnlig.

Røvær er vides med myk eksklusjon. Øya er et meget godt besøkt av turister gjennom året. Det er leirskole på øya og et hotell som arrangerer events.

Turløyper er beskrevet i Turtipsbøkene 1 og 2.

## Bevar kystlandskapet fra fjord og hav til fjell og hei!

Kyst- og fjordlandskapet er ikke bare vårt. Det er blitt en del av manges drømmer der besøk til våre naturikon er på deres 'bucket list' og figurerer gjentatte ganger i kåringer av de vakreste landskapene i verden. Verdien som da ikke nevnes er naturmangfoldet som arealene er vertskap til. Folk kommer til Norge for å puste frisk luft og for å hvile øynene. Ønsker de at landskapet her skal domineres av vindkraft? Det tror vi bestemt ikke. Vi gjentar klisjeen som også er svært viktig; **La oss beholde landskapet som en grønn lunge i Europa.**

Influensområdene til vindkraftverk er langt større og omfatter mye mer enn folk aner. Ikke før de oppdager at deres kjære turområde er for alltid endret, at fjelltoppen de gikk til er sprengt flat til oppstillingsplass på størrelse med en liten fotballbane. *Konsesjonssøknadene underkommuniserer hva som faktisk vil skje.* Etter at konsesjon er gitt kommer endringene med større turbiner, lengre veier og dertil mindre skånsom tilpassing i landskapet. Faremomentene øker med skarpe, loddrette skjæringen uten noen som helst sikring eller skilting. Skrentene med løsmasse er også farlige. Vannforekomster blir utsatt for avrenning, ofte står drikkevann i fare. Dette ser og forstår ikke folk før de opplever det. Men da er det for seint. Inngrepene er i realiteten irreversible. Kravene for tilbakeføring og avbøtende tiltak bør være dertil strengere.



FNF mener at vi bør satse på andre tiltak først, de som er mindre konfliktfylte, mer energieffektive, og ikke ødelegger like mye av vårt livsgrunnlag. Dette kan gjøres mens nasjonal ramme forbedres etter grundig evaluering av kraftverkene bygget og satt i drift. Det er så mye annet vi kan gjøre først før vi ødelegger urørt natur, ikke minst, også redusere vårt forbruk.

I følge nettstedet forskning.no og NINA er det uten tvil vannkraftproduksjon som gir det minste «fotavtrykket» for miljøet sin del. Beregnet levetid for store vannkraftverk er ca 70 – 80 år mot ca. 20 for vindkraftverk. Ved oppgradering av eksisterende vannkraft er de største inngrepene allerede gjort, og det er modernisering av gamle vannkraftverk som gir aller mest energi for innsatsen. I Norge er det anslått at det er et potensial i opprustning og rehabilitering av eksisterende norske kraftverk på 7-20 TWh. Nystartede Lyse II er et godt eksempel og et prosjekt vi støttet (dvs. vi gikk ikke imot – en viktig detalj).

Vi viser igjen til stortingsmeldingen der 'Det tas også sikte på å klargjøre hvilke havområder det kan være aktuelt å åpne for søknader om konsesjon for vindkraft til havs'. Insentivene for å bygge til havs må da være til stede og vi håper at en kan prøve ut og evaluere konsekvenser før vi ofrer mer verdifull natur på land. Offshoreselskapene er klare og tiden er knapp.

Og til slutt - arbeidet med rammen må snus på hodet, med samme resonnement som kunnskapsgrunnlaget for flaggermus og annen sårbar natur, kan vi påstå at vi vet nok om norsk natur og konsekvenser av vindkraftverk til å utelukke areal for vindkraftverk. Men vi vet ikke nok til at vi kan konkludere med at noen områder er «mest egnede».

Med vennlig hilsen  
for FNF i Rogaland

Emily L. Halvorsen  
Koordinator

Vedlegg:

Eksempel på konsekvenser for natur og landskap – bilder fra vindkraftverk under oppføring

Kopi:

- Alle kommuner i Rogaland – ved ordfører og rådmann
- Rogaland fylkeskommune – ved fylkesordfører og rådmann
- Fylkesmannen i Rogaland ved fylkesmann og miljøvernssjef
- Miljødirektoratet
- FNF Hordaland og FNF Agder
- FNF Rogaland organisasjoner





Vedlegg:

Eksempel på konsekvenser for natur og landskap – bilder fra vindkraftverk under oppføring



Forum for  
natur og friluftsliv  
FNF Rogaland

Gamle Jåttåvågen 67, 4020 Stavanger  
rogaland@fnf-nett.no / +47 46850786  
www.fnf-nett.no/rogaland  
Org. nr.: 998129028



Veier: Det ble, bare i Egersund vindkraftverk, bygget nesten 20 km med vei. Foto: TH



*Byggeområdet ved vindmølle Egersund Vindpark: Fjellet blir sprengt, fjelltoppen kuttet. Området stort som en liten fotballbane blir planert for byggeområde for å montere vindmøllene. Foto: Terje Havsgø*



Forum for  
natur og friluftsliv  
FNF Rogaland

Gamle Jåttåvågen 67, 4020 Stavanger  
rogaland@fnf-nett.no / +47 46850786  
www.fnf-nett.no/rogaland  
Org. nr.: 998129028



Skjæringer: Det må nødvendigvis bli skåret gjennom fjellet for å komme frem med vindkraftdelene. Det er ikke småtterier som blir sprengt. Det må legges begrensninger eller krav til opprydding og tilbakeføring av vegetasjon. Terrenget må også «tilpasses» slik at bratte skjæringer ikke tillates. Foto: TH

